

Aanpak van Amerikaans vuilbroed is zaak van overheid en imkerij. Ook in 2001!

Henk van der Scheer en Dick Vunderink

Op uitnodiging van de Bedrijfsraad is een bijeenkomst georganiseerd over het AVB-beleid in het komende seizoen. Aan de bijeenkomst werd deelgenomen door leden van de Adviesgroep Bijengezondheidszorg, vertegenwoordigers van de laboratoria van ID-Lelystad en Diessen alsmede enkele mensen uit de praktijk. Doel van de bijeenkomst was om een gezamenlijke visie op te bouwen, mede gericht op het komende overleg met het Ministerie van LNV.

Als een ziekte slechts af en toe de kop op steekt dan is de volledige vernietiging van infectiehaarden, ook wel 'stamping-out' genoemd, de beste manier om verspreiding van de ziekte tegen te gaan. Tot het jaar 2000 was deze opvatting uitgangspunt van het beleid van de Nederlandse overheid, zijnde het Ministerie van LNV, bij de bestrijding van het AVB. De uitvoerende instantie, de Rijksdienst voor de keuring van Vee en Vlees (RVV), ruimde bij aantreffen van bijenvolken met klinische verschijnselen van AVB alle volken op de betreffende stand op. In 2000 wijzigde de overheid dat beleid om onduidelijke redenen, onaangekondigd en zonder overleg. Nu worden alleen nog klinisch zieke volken geruimd en blijven de overige, waarschijnlijk met (veel) sporen besmette volken staan: een gedeeltelijke (partiële)ruiming dus. Ook komt de RVV niet langer in actie op standen waar volken (nog) niet ziek zijn, maar wel (soms in ernstige mate) besmet zijn met sporen van de ziekteverwekkende bacterie *Paenibacillus larvae larvae*.

Dat nieuwe beleid van de overheid leidt tot onduidelijkheid. Moeten we nu wel of niet doorgaan met voederkransonderzoek? Reden om snel en indringend met de overheid in overleg te treden.

Uitbraken in 2000

In 2000 bleef het aantal uitbraken beperkt tot drie standen: in Maria Hoop (april), Barneveld (mei) en Renswoude (juni en augustus). In de gevallen Maria Hoop en Barneveld zat er gelukkig zoveel tijd tussen constateren van de ziekte en het tijdstip van ruimen (enkele weken), dat ook de in eerste instantie niet-zieke volken inmiddels het loodje hadden gelegd. Die

mochten toen na enig overleg ook opgeruimd worden. Imkermaterialen bleven echter achter. Vermoedelijk daardoor zijn naderhand nieuwe volken in Maria Hoop ook weer besmet geraakt, zoals in het najaar bleek uit voederkransonderzoek.

De partiële ruiming in Renswoude leidde er toe, dat de RVV na twee maanden weer op de stoep stond! De volken die waren blijven staan, waren alsnog ziek geworden. Dweilen dus met de kraan open. En dan te bedenken dat de kosten van de opsporing en ruiming vooral zitten in de inzet van menskracht. De Britten hebben een mooie uitdrukking voor de karakterisering van zo'n beleid: 'penny-wise and pound-foolish'! Een ander bezwaar van partiële ruiming is, dat een eventueel reisverbod eindeloos kan voortduren als de besmetting telkens weer opduikt. In een slecht drachtgebied ontstaat dan stuifmeelgebrek. Dat vermindert de vitaliteit van de volken en vergroot de gevoeligheid voor besmetting.

Voederkransonderzoek in 2000

In Diessen werden 258 voederkransmonsters onderzocht, afkomstig van 114 inzenders, in Lelystad 104 monsters van 94 inzenders. Besmet bleken de monsters van 5 inzenders in Diessen en van 6 inzenders in Lelystad: ruim 5% dus. Dat lijkt een toename ten opzichte van eerdere onderzoeken, maar de resultaten kunnen vertekend zijn door selectieve inzending. Imkers in 'bedreigde' gebieden (in de buurt van een uitbraak of in de buurt van een geconstateerde besmetting) zijn waarschijnlijk eerder geneigd een monster in te zenden dan imkers elders.

Dit wil geen enkele imker: AVB-volken klaar om opgeruimd te worden. Foto: Veterinaire Dienst

De toegepaste onderzoeksmethoden (bacteriegroei op voedingsbodems) zullen nog worden verfijnd om de mate van besmetting (aantallen sporen) aan te geven.

Diagnose

Welke maatregelen er dienen te worden genomen, moet afhankelijk zijn van het resultaat van diagnostisch onderzoek. Er zijn twee diagnosemethoden: (1) Het Voederkransonderzoek; (2) Het waarnemen van ziekteverschijnselen in de raten (luciferproef).

Voederkransonderzoek is een snelle manier om vroegtijdig besmetting op te kunnen sporen. Het maakt het ook mogelijk om vast te stellen of bijen en broed 'vrij' zijn van sporen of bacteriën. 'Vrij' zijn wil zeggen: niet aantoonbaar besmet (onder de detectiegrens van de onderzoeksmethode). Aldus ingezet werkt het voederkransonderzoek als diagnosemethode preventief.

68

De luciferproef is een indicatie voor de klinische uitbraak van de ziekte. Laboratoriumonderzoek van een verdachte raat geeft vervolgens de zekerheid of er daadwerkelijk sprake is van AVB.

Advies: werk preventief!

Dat 'vrij' zijn van besmetting is van groot belang voor kopers van koninginnen, broed en bijen. Die dienen te allen tijde te vragen naar een 'negatief-uitslag' ten aanzien van AVB afgegeven door een erkende onder-

zoekinstelling. (De laboratoria in Lelystad en Diessen worden door de Bedrijfsraad erkend.) Dat advies kan niet voldoende worden benadrukt! Zo'n negatief-uitslag werkt dus preventief en zou moeten worden gebruikt waar bijen bijeenkomen (bijenparken, markten, reizen naar drachten) en bij koninginnenteeltprojecten. Zo'n negatief-uitslag zou eigenlijk ook gebruikt moeten worden bij uitwisseling van materialen en alle andere contacten.

Voederkransonderzoek moet worden uitgevoerd vóór 15 augustus. Dit omdat na die tijd de natuurlijke voederkrans veelal is vervangen door een krans van gevoerd suiker. Een negatief-verklaring heeft natuurlijk maar een beperkte geldigheidsduur, bijvoorbeeld tot 1 mei van het volgend jaar. Die tijdspanne lijkt een redelijk compromis tussen kans op besmetting na de monstername en praktische werkbaarheid. Genoemde tijdstippen voorkomen dat men al heel vroeg monsters moet nemen voor situaties waar bijen bijeenkomen. Bij koninginnenteeltprojecten is het risico op overdracht van AVB het meest duidelijk. Op markten is het risico groot om besmette volken en materialen te kopen. Daar dient een negatief-verklaring te worden getoond bij alle aangeboden volken en materialen. Op bijenparken is het risico redelijk groot - denk aan hulp aan beginners - en daarom zouden ook daar alle volken jaarlijks moeten worden onderzocht. In

Spannend, controle op AVB. Foto: D. Vunderink

geval van reizen naar drachten is het risico beperkter en lijkt spreiden van standen een afdoende remedie. Indien dat niet mogelijk is dan verdient het ook in dat geval aanbeveling om de volken vooraf te laten onderzoeken. Informeer vooraf ook of het te bereizen gebied geen risico-gebied is ten aanzien van AVB.

Landelijke monitoring eens per 4 of 5 jaar

Om te weten hoe het landelijk staat met AVB, zou een landelijke monitoring eens per 4 of 5 jaar nuttig zijn. In hoeverre een monitoring per stand nodig is, is moeilijk te zeggen. In gebieden waar een uitbraak of ernstige besmetting is geconstateerd verdient het zeker aanbeveling om regelmatig preventief voederkransonderzoek te doen. mits er, uiteraard, een effectief vervolg aan dit onderzoek wordt gegeven. Probleem op dit moment is echter, dat de RVV niet in actie komt na vaststellen van een sporenbesmetting. Onze inzet is de overheid te bewegen dat wèl te doen.

Vervolgstappen

Een lichte besmetting met sporen komt veelal tot stand door beroven van een naburig, ernstig besmet of ziek volk. Daarom zou in dat geval in de omgeving gezocht moeten worden naar de besmettingsbron. Deze dient te worden geruimd. Zolang de RVV niets doet als er nog geen klinische verschijnselen zijn aangetroffen, lijkt actie in afdelingsverband de enige oplossing. Wat de imker vervolgens nog kan doen is hygiënisch werken en jaarlijks veel raten vernieuwen (zo'n 50%).

In geval van een ernstige besmetting met sporen maar nog geen klinische verschijnselen kan uitbraak nabij zijn. Vervolgonderzoek van de voederkrans van elk van de volken is dan nodig, om de mate van besmetting per volk vast te stellen. Tevens is (herhaalde) extra controle van de raten nodig door een deskundige. Na constateren van de ziekteverschijnselen moet dit aangemeld worden bij de Ambrosiushoeve en dan komt de RVV in actie en zouden ernstig besmette volken tegelijk met de zieke volken moeten worden geruimd. (Na constateren van een ernstige besmetting de stand beslist niet meer verplaatsen om verslepen van de ziekte te voorkomen!)

In geval van een matige besmetting met sporen van een voederkransmengmonster dient in feite op dezelfde wijze te worden gehandeld als bij constateren van een ernstige besmetting. Volken in de categorie 'matig' besmet staan namelijk op het punt om de strijd over enige tijd te verliezen en te vervallen in de categorie 'ernstig besmet' en vervolgens ziek te worden.

Traceren van infectiebronnen

Bij constateren van de ziekte voert de RVV ook een screening van de omgeving uit. Daarbij kan de lokale imkervereniging behulpzaam zijn met een ledenlijst. Gebleken is dat vooral het nagaan van contacten tussen imkers lonend is. De screening hiertoe beperken zou de kosten drukken en een snellere intrekking van vervoersverboden mogelijk maken. Op die manier zijn ook potentiële bronnen elders in het land op te sporen. Zo kunnen ook risico-gebieden in Nederland worden aangewezen. Met name in die gebieden verdient voederkransonderzoek aanbeveling (mits met vervolgstappen).

Kosten

De kosten van voederkransonderzoek zullen in 2001 ongeveer 5% stijgen ten opzichte van vorig jaar. Het ruimen van volken wordt bekostigd uit een politioneel fonds waarin de overheid en de sectoren rundveehouderij en varkenshouderij bijdragen. Het is logisch dat ook de imkerij hieraan tot op zekere hoogte meebetaalt. De overheid heeft daar al op gewezen. Het is om die reden goed een fonds te vormen waaruit de imkerij kan putten; ook daar waar het niet gaat om ruimen, maar om herbemonsteren van besmette standen.

Daarnaast dient uiteraard ook te worden nagedacht over de taken en maatregelen die de imkerij op zich zou kunnen nemen in afhankelijkheid van het overheidsbeleid. Zo is voorlichting een eerste taak van de sector. Recent is een Adviesgroep Bijengezondheidsbeleid ingesteld en daaraan zal een Werkgroep worden toegevoegd, gericht op de voorlichting.

Registratie

Als gebiedsscreening blijft, dan is het nuttig te weten waar de imkers (en hun volken) zich bevinden. Registratie kan in dat verband van groot nut zijn. Registratie maakt het tevens mogelijk, dat niet-georganiseerde imkers meebetalen aan de kosten. Invoeren van registratie lijkt mogelijk mits een grote meerderheid van de imkers daar voor is. In dat geval kan aan de politiek worden gevraagd dat bij wet te regelen. Zoiets is echter een langdurige zaak.